

Sırbistan'da Seçimlerin Galibi: İstikrar

DİLEK KÜTÜK

- Vucic'in cumhurbaşkanlığı adaylığının nedenleri nelerdir?
- Seçim sonuçları ve ardından başlayan protestolar nasıl değerlendirilebilir?
- Yeni dönemde Sırbistan'ın iç ve dış politikasına ilişkin beklentiler nelerdir?

GİRİŞ

Sırbistan'da 2 Nisan günü düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin galibi ilk turda aldığı yüzde 55 oy oranıyla Başbakan Aleksandar Vucic oldu. Ülkede kayıtlı yaklaşık 6.700.000 seçmenin sadece yüzde 54'ünün katıldığı seçimde Vucic 1.953.481 adet geçerli oy aldı. Seçmenlerin yüzde 16'sı ise daha önce ombudsmanlık görevini yürüten bağımsız aday Sasa Jankovic'i tercih etti. Jankovic'in güven oluşturan hukuksal kimliğinin yanı sıra temel söylemi medya özgürlüğü, hukuki güvenlik ve sosyal adalet gibi alanlarda Sırbistan'ı Avrupa standartları ile yönetmekti. Başkent Belgrad'ın birçok belediyesinde de bu isim birinci çıktı. Seçmenin yüzde 9,43'ü ise takma adı "Beli" olan 25 yaşındaki üniversite öğrencisi Luka Maksimovic'i tercih etti. Böylelikle diğer birçok adaya göre siyasi tecrübesi olmayan Beli seçimde üçüncü sırayı aldı. Beli'ye oy veren ve çoğunluğu gençlerden oluşan seçmenin amacı siyasetten bir beklentilerinin olmadığını göstermekti.

2 NİSAN 2017-CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİM SONUÇLARI (YÜZDE)

Aleksandar Vucic	55,02
Sasa Jankovic	16,36
Luka Maksimovic	9,43
Vuk Jeremic	5,66
Vojislav Seselj	4,50
Bosko Obradovic	2,29
Sasa Radulovic	1,42
Milan Stamatovic	1,17
Nenad Canak	1,13
Alexander Popovic	1,10
Miroslav Parovic	0,32

Sırbistan'ın yeni Cumhurbaşkanı Vucic önümüzdeki ay resmi olarak göreve başlayacak. Peki neden Vucic 2016'nın Nisan ayında yapılan genel seçimlerden bir yıl sonra başbakanlık koltuğunu bırakıp cumhurbaşkanlığı koltuğunu tercih etti? Milosevic döneminden beri ilk defa bir aday ilk turda cumhurbaşkanlığı

DİLEK KÜTÜK

Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisansını tamamladı. Bir yıl Polonya Szczecin Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Avrupa konusunda dersler aldı. Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ve Sosyoloji bölümlerinde yüksek lisansına devam etmektedir. SETA Dış Politika Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır.

koltuğuna oturmaya hak kazandığı halde neden ülkede protestolar başladı? Protestolar uzun vadede bir istikrarsızlık getirebilir mi? Protestolar karşısında Avrupa Birliği'nin (AB) Vucic'in cumhurbaşkanlığı hakkındaki tutumu nasıl değerlendirilebilir?

BİR İSTİKRAR ARACI OLARAK CUMHURBAŞKANLIĞI

Nisan 2016'da yapılan erken genel seçimde Sırp İlerlemeci Partisi (SNS) partisi yüzde 48 oyla yeniden iktidara gelmişti. Yaklaşık dört ay süren uzun çalışmalar sonucunda Sırbistan Sosyalist Partisi (SPS) ile yeniden hükümet kuruldu. Halbuki genel seçimlerin hemen ertesinde Vucic'e cumhurbaşkanı adayı olup olmayacağı sorulmuş fakat kendisinden olumsuz cevaplar alınmıştı.

Bir yandan genel seçimler sonrası hükümet kurulurken diğer yandan bir yıl sonraki Cumhurbaşkanlığı seçimleri de düşünülmüş olabilir. Belki de bu yüzden hükümetin kurulması uzun sürdü. Eski koalisyon ortağı SPS ile hükümetin kurulup kurulmayacağı belli değildi. Neticede Vucic'in hükümeti SPS ile yeniden kurması pragmatist bir adımdı. Böylelikle Vucic SPS'yi oyun dışı bırakmayarak iki konunun üstesinden gelmeyi düşündü: Birincisi SPS öncülüğünde yeni bir muhalefetin doğuşunu engellemek, ikincisi ise ülkenin ikinci büyük partisi ve en önemli hükümet ortağı SPS'nin ve diğer koalisyon ortaklarının desteğiyle karar verilen aday hususunda Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden galip çıkmaktı. Genel seçimlerin de, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin de temel argümanı "istikrar" oldu.

Peki neden Başbakan Vucic yürütmenin başındaki güçlü konumundan vazgeçip cumhurbaşkanı olmayı tercih etti? Görünen sebep SNS'nin yürüttüğü anket çalışması neticesinde mevcut Cumhurbaşkanı Tomislav Nikolic'in tekrar aday olduğu takdirde ikinci turda kazanma olasılığının düşük çıkmasıdır. Ayrıca Vucic, SPS'den Nikolic'in adaylığı konusunda gerekli desteği bulamamıştır. Seçimin ilk turda neticelenmemesi ve muhalefetin ikinci turda birleşmesi ihtimaline karşılık partide seçimi ilk turda kazanması garanti görülebi-

cek tek aday Vucic'in kendisiydi. SNS'nin cumhurbaşkanlığı pozisyonunu kaybetmesi ülkedeki muhalefetin yükselişe geçmesine yol açabileceği düşüncesiyle Vucic bu riski almak istemedi.

Yeni Cumhurbaşkanı Vucic 2008-2012 yılları arasında Boris Tadic'in yaptığı gibi parti başkanlığını sürdürecektir, böylelikle iktidar partisinin çoğunlukta olduğu Meclisin ve hükümetin üzerinde nüfuz sahibi olacaktır. Mevcut Cumhurbaşkanı Nikolic geçtiğimiz senelerde bazı kanunların onaylanmasında olumsuz tutum sergilemiş ve dış ilişkilerde de Vucic'ten farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Vucic'in cumhurbaşkanlığı döneminde yıllardır gerçekleştirilemeyen zorlu ekonomik reformlar ve seçim sisteminin yeniden düzenlenmesi gibi konularda hızlı adımlar atılabilecektir.

Seçimin ardından en merak edilen konu ise başbakanlığa kimin getirileceğidir. Vucic'in uygun kişiyi başbakanlık görevine atarken bazı konuları düşünmesi gerekecektir. Parti ve koalisyon içindeki dengelerin korunması, bakanlık ve kurumlara güvenilir ve kendine yakın kişilerin atanması, son yıllarda IMF gözetiminde sürdürülen ekonomi programının yürütülebilmesi, cumhurbaşkanı ile başbakan arasındaki görüş farklılıklarının az olması ve dış politikada dengenin sürdürülmesi gibi konular tercih edilecek kişiyi belirlemede rol oynayacaktır.

Başbakanlığa en yakın aday hükümet ortağı SPS'nin lideri Ivica Dacic olsa da Vucic'in başka bir tercihte bulunma ihtimali de vardır. Dacic'in Cumhurbaşkanlığı seçimleri boyunca Vucic'i desteklemesinin altında başbakanlık koltuğunu yeniden kazanma isteği olduğu düşünülebilir. Dacic'in başbakanlığı ile Vucic hükümetteki kontrolünü kaybedeceğini de düşünebilir. Fakat diğer taraftan Rusya yanlısı Nikolic'in cumhurbaşkanlığından ayrılması sonrasında oluşacak boşluk Dacic aracılığı ile de doldurulabilir. Böylelikle Vucic Avrupa'ya, Dacic ise Rusya'ya daha yakın duruş sergileyerek Sırbistan dış politikasının eskisi gibi devam etmesini sağlayabilir.

Bir başka ihtimal olarak Tadic'in yukarıda belirtilen ikinci döneminde olduğu gibi yeni hükümet bağımsız bir başbakan tarafından da kurulabilir.

SNS partisi içinden Vucic'e yakın bir ismin başbakanlığa atanma ihtimali de vardır. Her iki tercih için de önemli olan kriter başbakanın Vucic'e yakın olmasıdır. Böylece Vucic dış politikada Rusya ve Avrupa yanlısı iki yaklaşımı kendinde toplayarak denge siyasetini tek başına yürütmek isteyebilir. Bu senaryodaki asıl soru ise Dacic ve partisi SPS'nin tavrının ne olacağıdır. Bu tercih yıllardır uyumlu bir şekilde koalisyon hükümeti kuran iki partinin arasının açılmasına neden olabilir. Bunu önlemek için bazı önemli bakanlıklar SPS'ye verilerek ortaklığın sürdürülmesi sağlanabilir.

Her halükarda tek kişinin ülke siyasetindeki rolü daha da güçlenecektir. Dış politikada ise Avrupa yanlısı reformist pozisyon korunurken Rusya ile stratejik ortaklık devam ettirilecektir.

AVRUPA'NIN İSTİKRARA YÖNELİK DESTEĞİ VE PROTESTOLAR

Son yirmi yıl içinde Sırbistan'da cumhurbaşkanlığı seçimlerini ilk turda kazanan ilk lider Aleksandar Vucic oldu. Peki ilk turda zafer kazanan bir lider ne oldu da beklenmedik bir şekilde protestolarla karşılaştı?

Sırbistan'da Vucic'in cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından kendisinin demokrasi ve özgürlük gibi değerleri dikkate almadığı gerekçesiyle birçok kentte protestolar başlatıldı. Seçimler konusunda bir meşruiyet tartışması söz konusu değilken hukukun üstünlüğü, güçler ayrılığı, siyasetin yenilenmesi gibi öncelikli kaygıları bulunan muhalif seçmen bu sonuçtan hayal kırıklığına uğradı ve sokak protestolarına yöneldi. Protestolarda yer alan bir kesim seçimlere katılım oranının düşük olmasına da tepki göstermiştir. Fakat ülke standartlarına göre katılım oranı normal bir seviyededir. Bir yıl önce yapılan genel seçimlere katılım oranı yüzde 56 iken 2012 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin birinci turuna katılım oranı yüzde 57'dir.

Avrupa Komisyonu'nun Sırbistan için son iki ilerleme raporunda ifade özgürlüğü, yolsuzlukla mücadele ve kamu yönetimi konularında çeşitli eleştirilerde bulunmuştur.¹ Ülkedeki gelişmelerden rahatsız olan genç ağırlıklı kesimin protestolar yoluyla AB'yi harekete geçirmek istediği anlaşılmaktadır.² Fakat AB için istikrarın devamı daha önemlidir. Seçimin ardından AB ülkeleri³ ve Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Claude Juncker'den Aleksandar Vucic'e destek ve tebrik mesajları gelmiştir.⁴

Protestolar bir haftadan uzun süredir devam etmekle birlikte uzun vadede bir siyasi istikrarsızlığa yol açacağı düşünülmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bir blok oluşturmakta yani tek bir aday belirlemede başarısız olan muhalefet seçimlerde Vucic'in önemli bir başarı elde etmesine engel olamamıştır. Bu nedenle gelecek seçimlerde kendileri lehine bir sonuç elde edebilmek için Belgrad'da başlayan protestolardan dersler çıkarmaları ve strateji geliştirmeleri beklenebilir. Muhalefet parti liderleri aktif olarak protestolarda yer almamışlardır ama protestoları haklı açıklamalarda bulunmuşlardır.⁵ Bunun nedeni Vucic'in popülist söylemlerinin önüne geçip iktidarın birincil hedefi haline gelmemek⁶ ve gençlerin yolsuzluk ve otoriterleşmeye karşı başlattıkları girişimi partileri tarafından gölgelememek olabilir.

Muhalefet partilerinden Sırp Radikal Partisi'nin (SRS) lideri Vojislav Seselj, Sırp Kapıları'nın lideri Bosko Obradovic, Artık Yeter Hareketi'nin lideri Sasa Radulovic cumhurbaşkanlığı koltuğu için yarışmıştır. Buna rağmen genel seçimlere oranla oy kaybı yaşamışlardır.⁷ SRS lideri Seselj genel seçimlerde yüzde 8,10 oranında oy alırken Cumhurbaş-

1. "The Challenge of Investigative Journalism in the Western Balkans", opendemocracy.net, 24 Ekim 2016.

2. "A Fairy Tale for Good Europeans", dw.com, 3 Nisan 2017.

3. "Merkel Joins Foreign Leaders Congratulating Vucic", b92.net, 5 Nisan 2017.

4. "Letter of Congratulations from Presidents Juncker and Tusk to Aleksandar Vučić on his Election as President of Serbia", europa.eu, 3 Nisan 2017.

5. "Saša Janković: Razumem i Podržavam Mirne Proteste!", sasajankovic.rs, 4 Nisan 2017; "Шешель: Не подносим оставку!", srpskaradikalnastranka.org.rs, 6 Nisan 2017.

6. "PM Vucic: Opposition thought that the "Dictator" will Bring the Police into the Streets", insajder.net, 9 Nisan 2017.

7. Dilek Kütük, "Sırbistan'da Vučić'in Beklenen Zaferi", SETA Perspektif, Sayı: 126, (Mayıs 2016).

kanlığı seçimlerinde ancak yüzde 4,50 oranında oy almıştır. Artık Yeter Hareketi'nin lideri Radulovic oy oranını yüzde 6,02'den yüzde 1,42'ye düşürmüştür. Milliyetçi muhafazakar çizgideki iki parti Sırbistan Demokrat Partisi (DSS) ve Sırp Kapıları Hareketi genel seçimlerde koalisyon kurmuş olsa da Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde farklı adaylarla yarışmışlardır. Sırp Kapıları Hareketi'nin lideri Obradovic ile DSS'nin desteklediği Alexander Popovic'in toplamda aldığı oy oranı genel seçimlerden düşüktür. Bu düşüşün nedenini sorgulayarak bundan sonra muhalefet protestoları da dikkate alarak halkın taleplerine nasıl karşılık vereceğine yoğunlaşabilir ve halkı ikna etmek için çaba harcayabilir. Ayrıca seçimlere katılımın artmasıyla iktidarın güç kaybedebileceğine vatandaşları ikna etmeye çalışabilir.

Freedom House'un geçtiğimiz günlerde yayımladığı demokrasi indeksine göre Sırbistan; demokrasi, bağımsız medya, yönetim, seçim süreci gibi konularda 2016 ve 2017 yıllarında gerileme yaşamıştır.⁸ Genel olarak bakıldığında dünyadaki demokratik değerlerde hızlı bir düşüş yaşanmaktadır. Freedom House'nun indeksi 2010 yılından sonra bunu açıkça göstermektedir. Fakat Sırbistan gibi Avrupa şüpheliğinin artmakta ve demokratik değerlerin gerilemekte olduğu bir ülkenin liderinin Avrupa'dan tam destek görmesi ilginçtir.

Uluslararası toplum Vucic'i ülkesi ve bölgesinde istikrarı sağlayan önemli bir aktör olarak sunmaktadır. Hala AB üyeliğini birinci dış politika önceliği olarak gören Vucic ülkenin 2020'de AB'ye tam üye olmasını hedeflediğini dile getirmektedir. Lahey'deki uluslararası mahkemenin kararıyla beraat eden Seselj ve ayrılıkçı söylemleriyle zaman zaman gündem oluşturan Bosna Hersek Sırp Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Milorad Dodik gibi şahsiyetlerle bağları sayesinde Vucic, Sırbistan ve Balkanlar coğrafyasında sorunları büyütme potansiyeline sahip durumdaki Sırp milliyetçilerini dizginleyebildiğini Avrupa'ya göstermeye çalışmaktadır. Yine bölgesel bir krizin

fitilini ateşleyebilecek bir konu olan mülteci krizi esnasında Vucic diğer bölgesel aktörleri sakinleştirmiş ve tartışmalar diplomatik yollarla çözümlenmiştir. Kosova ile Brüksel'in arabuluculuğunda yürütülen müzakerelerin devamı, IMF'nin Sırbistan'ın zorlu ekonomik reformları başarılı bir şekilde sürdürdüğünü dile getirmesi⁹ Avrupa için önemli gelişmelerdir. Bunlara ek olarak Vucic Arnavutluk Başbakanı Edi Rama ile bölgesel iş birliği için girişimlerde bulunmaktadır. Bölgede Kosova, Bosna Hersek, Makedonya ve Arnavutluk gibi ülkelerde ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlar devam ederken Sırbistan'ın görece istikrarlı oluşu ve Vucic'in ılımlı ve AB yönelimli dış politikası, kendisinin antidemokratik eğilimlerine dair görüşlere Avrupa'nın büyük ölçüde kulaklarını tıkamasına yol açmaktadır.

Liberal demokratik değerler kağıt üzerinde genişlemenin temel kriterleri olarak görünse de mevcut konjonktürde kendi sorunlarına odaklanan AB ve üye ülkeler eskisi gibi aday ülkelerde bu değerlerin takipçisi olmamakta, kendi güvenliği için bölgenin istikrarını demokratik değerlerden daha fazla önemsemektedir.

SONUÇ

İç politikada yüzde 55 oy oranıyla ilk turda cumhurbaşkanı seçilen Vucic ülke siyasetindeki rolünü güçlendirmiştir. Seçimlerde almış olduğu bu büyük oy oranı muhalif çevrelerden yükselen otoriterleşme ve ifade özgürlüğü gibi konulardaki eleştiriler karşısında meşruiyetini pekiştirmiştir. Avrupa'dan aldığı desteği de devam ettiren Vucic'in kısa vadede siyasi güç ve toplumsal desteğini koruması beklenmektedir.

Vucic'in bir yıl içinde aldığı ikinci büyük seçim galibiyeti ülkede kendisini zorlayacak bir muhalefetin olmadığını bir kez daha göstermiştir. Belgrad'da başlayan protestolardan muhalefetin dersler çıkarması beklenmektedir. Protestolar muhalefetin inisiyatifi ile gerçekleşmiş gözükmemektedir. Protestolar seçimlerdeki "Beli" örneğinde de görüldüğü gibi gençlerin

8. "Serbia's Democracy Deteriorates on Poor Electoral Process, Lack of Media Freedom", seenews.com, 4 Nisan 2017.

9. "IMF Praises Serbian Government's Outstanding Results", b92.net, 27 Şubat 2017.

Sırbistan'daki siyasi düzenine karşı başlattıkları bir girişimdir. Bu nedenle protestolardaki isteklere kulak vermesi beklenen muhalefette ilerleyen süreçte bir değişim görülebilir.

Dış politikada ise Vucic, AB üyeliğini birincil öncelik olarak görmekle beraber Batı ve Rusya arasında Tito'nunkine benzer bir denge politikasını sürdür-

mektedir. Avrupa'nın gözünde Vucic, ülkesi ve bölgesinde istikrarı sağlayarak Avrupa'ya özellikle güvenlik açısından destek sunan bir aktör görünümündedir. Böylece Vucic hem Avrupa'nın ekonomik desteğinden yararlanmakta hem de Avrupa Komisyonu'nun ilerleme raporlarındaki eleştirilere rağmen iç siyasette AB'nin baskısından uzak hareket edebilmektedir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya

06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı

No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite

1106 Washington D.C. 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen

Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985